

LÄHEMAD ÜRITUSED

Reedel, 1. aprillil – Otepää Talispordimuuseum, Otepää Matkad ja Tehvandi keskus ühendavad jõud ning kutsuvad kõiki muuseumisse tähistama Otepää linnaõiguste 80. aastapäeva ja Otepää esmamainimist 900. ning Otepää Talispordimuuseumi 5. sünnipäeva.

Kell 11.00 ootab huvilisi giid Ene Pooland Otepää Talispordimuuseumis, et sisse juhatada Otepää matkasarja uue hooaja esimene matk, mis kell 11.30 suundub läbi Linnamäe oru Tehvandi vaateplatvormile. Platvormilt avaneb lummas vaade Otepäele, Otepää ümbrusele ning Tehvandi Spordikeskuse maastikule. Vaateplatvormi ja mitme värske väljapanekuga muuseumi külastus on sellel päeval kõigile tasuta.

Laupäeval, 2. aprillil kell 12.00 – mälestuspäeval „Elmar Ardma 100“ meenutatakse legendaarset jooksureenerit Viljandis, Vabaduse plats 6.

Kolmapäeval, 6. aprillil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval spordimuuseumis on külaliseks Eesti korvpallinaiskonna kauaaegne keskmängija **Elle Lapp**.

Teisipäeval, 19. aprillil kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu kohvikus (Rävala pst 10) on kuulajate ees veepalli olümpiavõitja ja hiljuti autobiograafilise romaani „Veepallur“ kirjutanud **Mait Riismann**.

Kolmapäeval, 4. mail – Eesti Spordimuuseumis **ESAS üldkogu koosolek ja koolituspäev**.

Kell 11.00 üldkoosolekul räägitakse tehtust ja plaanidest ning kinnitatakse majandusaasta 2015 aruanne. Tehakse ka kokkuvõtted spordimuuseumi 39. spordiajaloolise teatmematerjali kogumise võistlusest.

Kell 13.00 jätkub päev spordimuuseumi asutaja ja võimlemispedagoogi ESAS esimese auliikme **Aksel Tiigi 95. sünniaastapäeva** (14. mail) silmas pidades **võimlemisteemal**. Aksel Tiigi tegemisi meenutavad tema turnirühmade

mehed, kolleegid ja pereliikmed. Eesti meeste võimlemisest ja kogu võimlemise tänapäevastest arengutest räägib võimlemispedagoog, Eesti Võimlemisliidu juhatuse liige **Viktor Saaron**.

Laupäeval 14. mail – rahvusvahelise **Muuseumiöö** raames on spordimuuseum **kell 18.00–23.00** tasuta avatud. Kell 23.00 algab öömälumäng. Järgige reklaami muuseumi kodulehel.

Teisipäeval, 17. mail kell 17.00 – **ESAS Tallinna osakonna õhtul** on kohtumine nelja põlvkonna maletajate pere esindaja **Merike Rõtovaga**.

Kolmapäeval, 1. juunil kell 12.00 – **ESAS seltsipäeval** spordimuuseumis on külaliseks keegi põnev suviste alade esindaja.

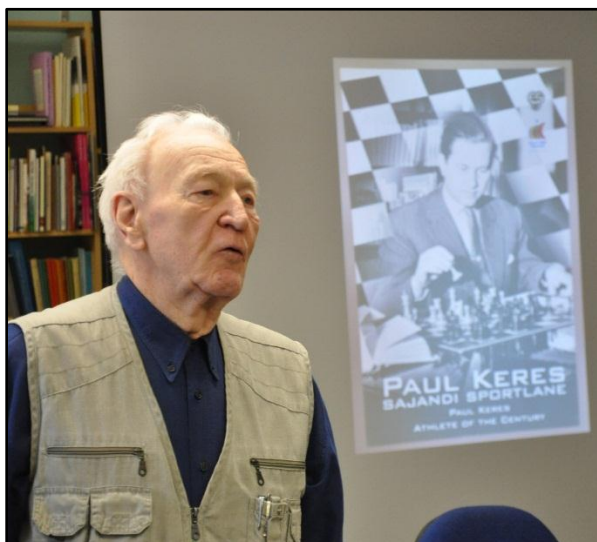
Kolmapäevast, 8. juunist saab spordimuuseumis vaadata näitust **Eesti jalgpalli ajaloost**, väljas põnevaid esemeid, fotosid jm.

NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. Täpsemat infot ürituste kohta saab ESMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee/eesti--spordiajaloo-selts

KROONIKA

SELTSIPÄEVAL MEENUTATI PAUL KEREST

Kolmapäeva, 6. jaanuari seltsipäeva teemaks, silmas pidades, et järgmisel päeval täitus 100 aastat Paul Kerese sünnist, oli male ja meie malelegend ise. Kõigepealt said kogunenud maleaustajad helitehnika abil Tiit Karuksi vahendusel kuulda **Iivo Nei** värskeid mälestusi meie malesuurusest. Kahjuks haigus ei

lubanud väljakuulutatud esinejal Ago Marksoo tulla jagama oma meenutusi, aga **Valter Lenk (pildil)**, kes koolipoisina oli päris aktiivne maletaja ja organisator, oli omapoolsete meenutustega seda lünka täitmas. Ta külastas Tallinna maleklubi ja ka hiljem spordijuhi rollis vabariiklikus spordikomitees oli tal kokkupuutumisi meie malekorüfeeiga. Sõna võtsid teisedki ja kujunes päris elav mõttevahetus Paul Kerese tähenduse ja osa üle meie maleelu ergutamisel, kuid mis veel olulisem – rahvusliku vaimu tõstmisel.

LAHTISTE USTE PÄEV SPORDIMUUSEUMIS

9. jaanuaril toimus traditsiooniline spordimuuseumi lahtiste uste päev, mille fookuses oli seekord **male ja Paul Keres** (pildil). Avalikkuse poolt XX sajandi sportlaseks valitud Paul Keres omab Eesti kultuuripildis väga olulist kohta, olles lausa osaks meie rahvuslikust identiteedist. Seepärast Eesti Spordimuuseum koostöös Tartu linnaga tähistas meie suurkuju 100. sünniaastat kõigile avatud tasuta külastuspäevaga, mille raames toimus mitmeid Paul Keres ja malega seotud ettevõtmisi.

Kesksel kohal oli kohtumine **Paavo Kivisega**, kes rääkis oma möödunud aasta lõpul ilmunud raamatu "Paul Keres : mälestusi, materjale, kirju" saamisloost ning Paul Keres elu murdehetkedest. Kõigil kuulajatel oli võimalus esinejale küsimusi esitada, mida ka ohtralt kasutati. Kahjuks polnud võimalust autogrammi saamiseks soetada raamatut, sest need olid väga ruttu kõikjal läbi müüdnud, mis omakorda tõendab, kuivõrd oluline on Paul Keres rahva jaoks.

Kuulajad saalis ja Paavo Kivine oma paksude raamatutega

Jõuluaja meenutuseks ja lõpetuseks oli lastel võimalik muuseumi põnevates keldriruumides veel kord läbi teha päkapikuseiklus. Programm sisaldas endas nii aktiivseid tegevusi (päkapikkude otsimine, päkapikkudeks saamise katsed, looduslikest vahenditest jõulukaunistuste meisterdamine), teadmiste omandamist (jõulujutt päkapikkude elust) kui ka erinevaid lõbusaid mängu ja tantse. Programmi lõpetas ühine maiustamine.

Lisaks muuseumi näitustele, sh erinäitusele Paul Keresest, pääsesid kiiremad huvilised peavarahoidja Kaarel Antonsi juhtimisel ekskursioonile muuseumi hoidlatesse, kuhu tavaliselt külastajatel siseneda pole võimalik.

Päeva lõpetas meeleolukas malesimultaan 10-laual. Simultaani andsid 8-aastane maletalent Albert Pedmanson ja maletreener Andres Karba. Käike

sooritati vaheldumisi teisel pool laudu koha sisse võtnud väga erineva vanusega vastaste vastu ja lõpuks jäi ainult ühel malelaual must kuningas püsti.

Rändnäitus Paul Keresest

Simultaan on alanud

PAUL KEREST MEENUTADES

Merike Rõtova

19. jaanuaril ESAS Tallinna osakonna õhtu TLÜ raamatukogu kohvikus oli pühendatud suurmeister Paul Keresele, kelle sünnist 7. jaanuaril oli möödunud sada aastat. Külaliseks oli seekord **Paavo Kivine**, kelle koostatult oli suurjuubeliks ilmunud mahukas 600-leheküljeline teos „Paul Keres : mälestusi, materjale, kirju“.

Paavo Kivine (*pildil*) tunnistas, et ta tundis vajadust selle raamatu kirjutamiseks pärast oma hea sõbra ja kolleegi Valter Heueri surma. Paul Kereset tunnustatud biograafil Valter Heueril jäi töö õigupoolest pooleli. Pealegi polnud tal nõukogude ajal ligipääsu arhiividele, kust oleks vastuseid saanud. Mitu aastat kestnud töö tulemusena õnnestus Kivisel tuvastada nii mõningaidki seni teadmatuid fakte. Ja nüüd, kui talt ikka ja jälle küsitakse, miks Keres ei tulnud maailmameistriks, vastab

Kivine: lugege seda raamatut ja teile saab nii mõnigi asi selgemaks. On üldteada fakt, et Keres oli lugupeetud ja autoriteetne kogu malemaailmas. Ja kas pole see, kui ollakse kõige austatum suurmeister, isegi tähtsam kui olla maailmameister.

Paavo Kivine oli tahtnud sellele kohtumisele selle raamatu eksemplare kaasa võtta, kuid tiraaž (1000 eksemplari) on sama hästi kui läbi müüdud. Kordustrukiks aga puuduvad esialgu rahalised vahendid.

Oma mälestustest Paul Keresest rääkisid veel Rein Järva, Heino Sisask ja Erlend Teemägi.

Õhtu lõpuks kinkis Aarand Roos Paavo Kivisele kolm oma kõne all olnud raamatu põhjal kirjutatud artiklit „Meie Paul Keres 100“, mis ilmusid jaanuari alguses kolmes välisajalehes: Stockholmi Eesti Päevaleht, New Yorgi Vaba Eesti Sõna ja Toronto Eesti elu.

ILMUS AJAKIRJA SPORT&MUUSEUM JÄRJEKORDNE NUMBER

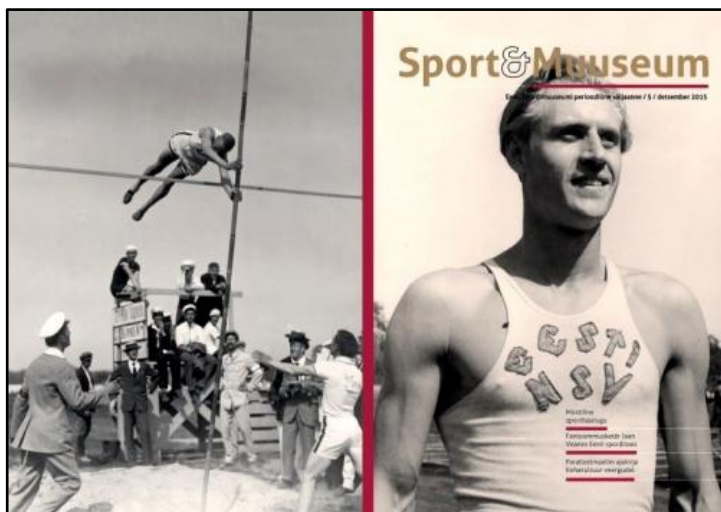
Daimar Lell

Spordimuuseumi perioodilise väljaande viienda numbrisi sisu tugineb ettekannetele, mis olid kavas 2015. aasta detsembris aset leidnud muuseumi konverentsil "Müstiline spordiajalugu". Ajakirja (pildil taga ja esikaas) 80 leheküljel tehakse juttu mitmetel olulistel teemadel, mis jäänud seni kas täiesti lahti rääkimata või on neid uuritud ebapiisavalt. Kirjapandut illustreerib rohke pildimaterjal.

Siim Randoja võtab vaatluse alla eestlasest olümpiasõudja Hugo Maximilian Kuusiku elutee,

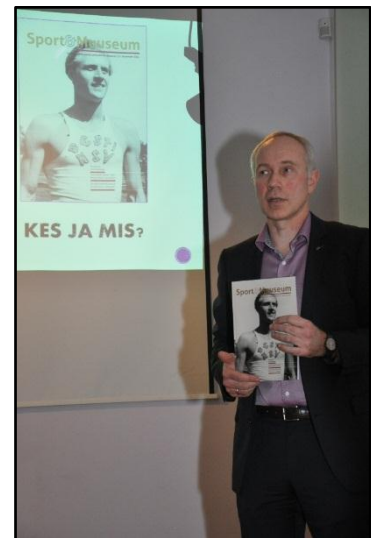
heites sellele uut valgust mitmete seni kasutamata arhiividokumentide abil. **Kalle Voolaid** käsitleb harukordset episoodi Eesti spordiloos – 1928. aastal Amsterdamis olümpiamängudel pronksmedali võitnud Eesti purjetaja Andreas Faehlmanni kadumist kodumaisest olümpiastatistikast. **Aime Pärnakivi** ja **Kaie Voolaid** on kirja pannud Eesti edukamate lasketippude Elmar Kivistiku ja Gustav Lokotari pärandi spordimuuseumisse sattumise loo, lisaks annab **Kaie Voolaid** eraldi kaastöös ülevaate Venemaa fotoreportaaži pioneerist Carl Bullast ning tema fotodest, mis on jõudnud Eesti Spordimuuseumisse. Esimese Eesti NSV-s ilmavalgust näinud spordiväljaande – ajakirja Kehakultuur – lugu on uurinud **Anu Sillastu**, keskendudes seejuures II maailmasõja aegsele huvipakkuvale fenomenile, isetekkelisele ja käsitsi kirjutatud Kehakultuurile, mida koostasid Nõukogude tagalas viibinud Eesti spordimehed. **Daimar Lell** räägib omalaadsest paralleelmaailmast ajakirja Kehakultuur sõjajärgsete numbrite veergudel ning **Kaarel Antons** annab ülevaate omaaegse eduka Eesti vehkleja Jaan Veanese loost, keda pärast Nõukogude Liidust ärahüppamist võimude survele spordikirjutusest ära kustutada prooviti.

Sport&Muuseum alustas ilmunist 2012. aastal ning soetada saab nii äsjailmunud 5. kui ka varasemaid numbreid spordimuuseumi muuseumipoest.

SPORDIMUUSEUMI SÜNNIPÄEV

Spordimuuseum tähistas oma 53. sünnipäeva tänuüritusega eelmisel aastal kõige enam muuseumile tuge pakkunud inimeste ja organisatsioonide meelepidamisega. Esitleti ka ajakirja Sport&Muuseum 5. numbrit.

Saalitäie rahva ees uut ajakirja numbrit esitlemas ESM direktor Daimar Lell

*Seekord kohal olnud EOK president
Neinar Seli (paremal) võttis vastu ka
eelmise aastal üleandmata tänukirja*

*Akadeemilise Spordiliidu president Ants
Veetõusme (vasakul) tõi muuseumile
sünnipäevaks kingikoti EASL meenetega*

SELTSIPÄEV SUUSAJUTTUDEGA

3. veebruari seltsipäev spordimuuseumis oli pühendatud Abelite 100. sünniaastale ja maratonikuud silmas pidades suusatamisele laiemalt. Siiski oli põhirõhk esinejate jutus asetatud Abelite tegevuse meenutamisele suusaspordi arendamisel Tartus ja kogu vabariigis.

Seltsipäevale kogunenud suusaspordi ja Abelite austajate seltskond (vt pilt) sai kõigepealt kuulda 1950. aastatel noore poisina Abelite juures alustanud ja peamiselt kahevõistluses Tartu ja vabariigi paremiku kerkinud **Arvo Tederilt**

mõndagi huvitavat selle kuuekümne aasta taguse Tartu suusaelu kohta. Teiseks meenutajaks oli 1960ndatel kehakultuuriteaduskonda suusaerialale tulnud ja sellele truuks jäänud **Kaarel Zilmer**, kellel säilis tihe kontakt oma treenerite Erna ja Herbert Abeliga ka hiljem õppejõuna Tartus ja Tallinnas. Kaarel kutsus üles kõiki oma mälestused kirja panema ja temale saatma, et need siis suusaveebis (<http://suusatades.weebly.com/>) koha leiaksid.

Oma mälestuskilde Abelitest jagasid ka Vladimir Šokman, Ene Altmäe, Mai Luik jt. Pea kõigil saalisviibijatel oli olnud kokkupuude suusatamisega ja otsesemalt või kaudsemalt ka Abelitega.

Arvo Teder

Kaarel Zilmer

SUUR SPORDIMÄLUMÄNG

Siim Randoja

6. veebruaril toimus Eesti Spordimuuseumis spordimälumäng “Tartu spordimälukas 2016” (vt foto). Spordimuuseumi spordikilvad toimuvad aastast 2006 ning seega kandis seekordne mäng juba järjekorranumbrit 11.

Mängus, mis ühtlasi oli ka Eesti spordikilva meistrivõistluste 5. etapiks, oli seekord 60 küsimust. Meistrivõistluste arvestust peeti üksikmängijate osas, kuid mängima pääsesid ka võistkonnad. Nendele oli ette valmistatud rohkemate vihjetega „kergemad komplektid“, kuid sellegipoolest lõpptabelis neil esinelikusse asja polnud.

Mängu esimene kolmandik kulges tasavägiselt, siis aga hakkas **Igor Habal** vahet suurendama ning viimastes voorudes sai ta juba nautida turvalist edumaad. Seda tulemuselt heideldi ülejäänud auhinnaliste kohtade peale. Tugeva lõpuspuuriga tõusid lõpuks 2.-3. kohta jagama **Illar Tõnisson** ja **Ants Põldoja**, napilt jäi neist maha Marko Siil. Kõik nad suutsid viimase 10 küsimusega mööduda parimast võistkonnast, kelleks seekord oli duo Puhm-Peterson. Tulemuse said kirja 19 üksikmängijat ja 5 võistkonda.

ESITLETI AASTARAAMATUT

9. veebruaril esitles Spordikoolituse ja -teabe sihtasutus Tere tennisekeskuse saalis värskelt ilmunud kogumikku “Eesti spordi aastaraamat 2015”. Seekordsel esitusel rõhutas kultuuriminister **Indrek Saar** (pildil) aastaraamatute pikka traditsiooni ja avaldas lootust, et üha rohkem on põhjust fikseerida Eesti sportlaste häid tulemusi.

XXI PÄRNU SPORDIAJALOO PÄEV

Helle Artel, Priit Neeme

11. veebruaril toimus Pärnu Eakate Avahooldekeskuse ruumides Metsa tn 10 juba XXI Pärnu spordiajaloo päev. Seekordne ajaloo päev oli pühendatud Paul Kerese 100. sünniaastapäevale ja päeva külalisesinejaks pärnakas, male-suurmeister **Kaido Külaots**.

Traditsiooniliselt algas spordiajaloo päev eelmisel aastal meie hulgast lahkunud Pärnumaa sportlaste mälestamisega. Nende mälestuseks süütasid küünla Pärnu spordiajaloo päevade algataja – 94-aastane **Henno Sepp**, 91-aastane **Aksel Laul** ja tema abikaasa **Ellen**.

Grupp Pärnu spordiajaloo päevast osavõtjaid (vasakult): I reas Evi Leštšenko, Tõnu Heinmets, Jüri Siigur, Erki Lehemets, Kalju Leemet ja Väino Toomingas; II reas Vally Koplus, Henno Sepp, Helder Käärats, Lembit Peetri, Kaido Külaots, Oskar Pettai, Luule Luuse, Eldor Nõmm ja Helle Artel; III reas Enn Mainla, Priit Neeme, Erni Metsal ja Riho Luuse

Priit Neeme meenutas igat lahkunut lühikese tutvustusega:

Heino Põlluäär (08.08.1937–06.01.2015) oli orienteeruja, Pärnumaa esimese värvikaardi autor.

Eevi Talmar (Kõiv) (27.08.1928–08.01.2015) oli jalgrattur ja treener, tegeles aga mitmete aladega. Tuli 1947 võimlemises Eesti koolinoorte meistriks, 1953 Eesti suusatamise meistrivõistlustel teatesõidus pronksmedalile, 1958 jalgrattaspordis ühisstardiga sõidus ja trekil 3 km naiskonnasõidus Eesti meistriks. Msp (1959). Hiljem töötas Pärnu spordikoolis ja Dünamos jalgratta- ja suusatreenerina ning Tartu Pedagoogilise Kooli Pärnu filiaalis õpetajana. Õpilasi: Jüri Randmaa, Milvi Kipper, Ants Jeret. Tegutses kohtunikuna (1968 vab. kat.).

Vambola Remmel (23.05.1922 – 24.04.2015) hakkas sportima 1930. Tuli 1940 Tartumaa kaugushüppemeistriks. Võttis II maailmasõjast osa Saksa sõjaväes Alfons Rebase pataljonis. Oli 1946–49 Punaarmee ehituspataljonis

Sillamäel. Töötas ehitusettevõtetes Jõhvis, Mustvees, Jõgeval, Iisakus. Alates 1982 Surjus ehitustööde juhatajana. Tegutses kergejõustikukohtunikuna (1951 vab. kat., 1993 rahvuskat. B-litsents). Oli SVK Pärnumaa koondise esimees 1983–98. Sai Pärnu SVK kroonika (1966–2009) 27 köite eest Eesti Spordimuuseumi teatmematerjali kogumise võistlustel auhinnakohti. Eesti SVK ja ESAS auliige, Kotkaristi V kl teenetemärk 2005.

Endel Mangu (07.01.1928–02.05.2015) pärines Lindi kandist kalurite dünastiast. Erinevalt vendadest, valis spordi- ja pedagoogitöö. Tallinna Õpetajate Seminaris tegeles jalgrattaspordiga. 1949 tuli Eesti meistrivõistlustel jalgrattakrossis pronksmedalile ja Spartaki meeskonnaga 1951 maanteeõidus Eesti meistriks. 1959 tuli Pärnu Linavabrikusse spordimetoodikuks, jätkas jalgrattasõitu ja viis linavabriku Saaremaa velotuurile, kus võideti I velotuur. Tema ajal hakati tegelema uudse alaga – orienteerumisega. Ta võttis väga tõsiselt oma põhitööd – tootmisvõimlemist ja uuris seda isegi teaduslikul tasemel.

Melvin Daniel (01.12.1928–12.05.2015) töötas REV-s elektrikuna, aga ka Pärnu 7-nda päeva adventistide koguduse pastorina. Samal ajal oli silmapaistev võrkpallur. Oli Pärnu REV-i ja Kalevi kapten ja 1955 NSVL maanoorte meister võrkpallis.

Kadri Kuuda (22.05.1952–12.05.2015) alustas tennisetreeninguid 1960-ndatel oma isa Helmut Kuuda eeskujul, hiljem treenis teda onu Jaan Kuuda. Võitis noorteklassis Eesti noorte meistrivõistlustel medaleid. Hiljem treenis Pärnu tennisekoolis lapsi ja kesklinna klubis soovijaid.

Tõnis Nõukas (17.01.1943–25.06.2015) oli orienteeruja, mitmekordne linna ja a/ü meister. Valmistas võistlusteks unikaalseid auhindu. Õpetas poistele Pärnu Noorte Tehnikamajas merendust.

Silvar Kibur (10.11.1986–11.07.2015) võttis juba poisikesena osa kõigist linna rahvajooksudest ja rattamatkatest. Sai esimesed ratturitarkused Toivo Kiiratsilt, Kaido Juurikalt ja Ants Jeretilt. Jõudis kolmanda pärnakana elukutseliste leeri ja ta unistus oli jõuda Jaan Kirsipuu tasemeni. 2007 kuulus eesti esimese profimeeskonna Kalev Chokolade Teami ridadesse, järgnes Läti Rietuma Bank, Prantsuse amatöörkubi, samal ajal kuuludes Eesti koondisesse. Võitis V Lauri Ausi memoriaali. 11. juuli öösel leiti tema surnukeha Tallinna vanalinnas, prokuratuur kinnitas, et 28-ne Silvar oli surnud fentanüüli üledoosi tagajärjel.

Jüri Pärj (28.07.1957–31.07.2015) tuli õpingute ajal TSIK-s (1972-75) NSV Liidu noortemeistriks võrkpallis, kaks korda sai hõbemedali ja ühe korra pronksi. Pärnu KEK-i meeskonna koosseisus pälvis ta üleliidulise maanoorte meistri kuldmedali. Erinevat värvi medaleid kogunes Eesti meistrivõistlustelt, koondisse kuulus 1975–80. On olnud Pärnu raj. komsomolikomitee I sekretär.

Väino Puhilas (28.06.1925–28.09.2015) on meie suusatamise *grand old man*. 2001 tuli veteranide MM-l hõbedale ja pronksile, osalenud veerandsada korda Tartu maratonil, paljukordne Eesti veteranide meister, seda ka VTK mitmevõistluses. Pärnus on kõik, ka paarkümmend aastat nooremad mehed temale

kaotanud. Palju kordi on olnud parim veteranide klassis ka Murmanski rahvusvahelistel suusamängudel.

Aare Põldeots (31.07.1947–23.10.2015) oli tõstesporti aktivist ja vab. kategooria kohtunik.

Eigar Siig (20.10.1962–11.11.2015) lõpetas 1981 Tartu eriinternaatkooli ja 1984 Pärnu kaugõppekooli. Korvpalli hakkas mängima 1975 Tartus Ernst Ehaveeru suunamisel, Pärnus treenis ja võistles Jaan Lentsiuse ja Lembit Rebase juhendamisel. Mänginud 1982–89 Eesti meistriliigas Pärnu Kalevi/KEK-i meeskonnas ning 1977 ja 1979–89 NL-i kurtide koondises. Võitnud kurtide MM-il 1984 kulla ja 1981 pronksi ning EM-il 1988 kulla ja 1980 hõbeda. Töötanud puidutisleri ja ehitaja-paigaldajana.

Seejärel rääkis **Priit Neeme** Paul Kerese jõudmisest maailma maleliiti:

Raadios vaieldud neli meest, kellele kuulub Keres. **Narvast** pärit mees arvas, et neile – Keres on seal sündinud, on tänav, väljak, monument, Keres on rahal, kus ka Narva kindlus. **Pärnakas** teadis täpselt, et neile – siin veetis ta oma lapsepõlve ja noorusaastad, lõpetas 1929 IX algkooli ja 1934 Pärnu Poeglaste Gümnaasiumi, tuli 1935 Euroopa kirimale ja esmakordselt Eesti meistriks, võitis esimese rahvusvahelise turniiri Bad Nauheimis 1936, sai 1937 rahvusvaheliseks suurmeistriks, on tänav, monument, maja. **Tartlase** arvates pole ka nende osa väike – õppis 1938–43 Tartu Ülikoolis matemaatikat, abiellus. **Tallinlase** arvamus oli, et ikka neile – elas suurema osa elust seal, on tänav, maja, monument Tõnismäel, malemaja, malekool jne. Aga lõpuks lepidi kokku, et ta on ikkagi meie KERES, on kogu Eesti KERES.

Viis aastat noorem koolivend Arnold Ebrok on meenutanud, et Pauli isa Peeter oli rätsep, ema Marie õmbleja. Vahel kodus ka pidutseti, Paul õppis siis praeahju avatud uksele, samal ajal poistega taburetil malet mängides ja võitis, ikka võitis.

1938 Hollandis peetud AVRO turniiri võidu eest sai maailmameistri matši õiguse Aleksandr Alehhiniga, Mihhail Botvinnik tuli kolmandaks, toonane valitsev maailmameister Aleksandr Alehhin jäi esikolmikust välja. Algasid AVRO läbirääkimised Alehhini ja Keresega, kuid tulemusteta ja matši ei toimunud. Alehhin ei kirjutanud lepingule alla, nõudes AVRO pakutavast suuremat honorari ja keeldus mängimast mitmes eri linnas. Keres tegi Alehhinile ettepaneku mängida matš MM-tiitlile mitte enne 1940. aasta lõppu. Alehhin nõustus ja tegi teatavaks oma finantsilised tingimused, mis olid samad kui matšis Max Euwega. Eestis ei suudetud Keres abistamiseks midagi ette võtta.

Võitlus MM-tiitli eest jätkus. 1939 Margate I koht ja 1939 võitis Eesti võistkond, kuhu kuulus ka Keres, Buenos Airese maleolümpial pronksmedalid. 1939. aasta jõululaupäeval algas 14-partiiline matš Paul Keres ja Max Euwe vahel. Keres võitis tulemusega 7½:6½. Keres: “Ootan kohtumist Alehhiniga!”, Alehhin: “Keres mängis Euwe vastu mõned head partiid ja mulle teeks suurt rõõmu temaga malelaua taga jõudu katsuda...”

1940–41 Paul Keres – NSVL maletaja. 1940 NSVL meistrivõistluste IV koht tõi väikse mõnitamise – sa oled ainult neljas, MM-il ei sobi NSVL esindama. 1941 matšturniir Leningrad-Moskva NSVL absoluutse tšempioni nimele – II koht (võitis Botvinnik ja NSVL teatas, et Alehhiniga kohtub just tema).

1941 abiellus Paul Keres filoloog Maria Konstantsia Rivesega (s 1917 Valgevenes).

Ööl vastu 20. septembril 1942, Müncheni turniiril, inglase võimsa õhurünnaku ajal, sattus Keres pommivarjendis juhuslikult kokku Venemaal sündinud Prantsuse maletaja Alehhiniga. Keres küsis maailmameistrilt just nagu möödaminnes: “Doktor Alehhin, kui satuksime bolševike kätte, mis meist saaks?” Alehhin vastas: “Võtaksid pea maha.”

Aastatel 1942–44 mängis Keres seitsmel turniiril, olles kaks korda esimene, ühel korral jagas esimest-teist kohta ja neljal korral oli teine. 1943 esitas Alehhin (1892–1946) kahel korral väljakutse Keresele mängida matš MM-tiitlile. Keres loobus. Pawelczak: „Varsti pärast turniiri (Praha, 1943) lõppu kutsus Alehhin Kereset välja matši mängima. Ometi ütles Keres ära, mida Alehhin kviteeris sõnadega: „Kõik nad tahavad vist oodata, kuni ma 60 aastat vanaks saan.“ See polnud mitte kartus ega arvestus, mille tõttu Keres väljakutse tagasi lükkas, vaid sõjasündmustest tingitud hingeline depressioon.“

1944. aasta septembris suundus NKVD polkovnik, ühtlasi üleliidulise malesektiooni juht Boriss Vainštein esimesel võimalusel Tallinnasse, et Paul Keres ja tema perega ei juhtuks midagi halba, ei siis ega ka pärastpoole... „Boriss rääkis mulle ise, et kui ta 1944. aasta septembris kõndis Tallinna tänavatel, läksid eestlased tema polkovnikupapaahat märgates kohe teisele poole teed – nii suur oli

hirm ja vastumeelsus järjekordsete okupantide suhtes...“ on meenutanud Paavo Kivine.

Keres oli sõja ajal mänginud Suur-Saksamaa turniiridel. Punaarmee Tallinna vallutamise päeval pidi koos paljude tuntud eestlastega arreteeritama ka Keres, kes (õnneks) ootas samal ajal Läänemaa rannas (küll asjatult) paati, mis teda üle vete viiks. Boriss Vainstein jõudis Tallinna päev pärast maavägesid. Vestluses Eesti NKVD ülemaga ütles ta, et Keres seadusekohane karistus oleks 25+5 aastat. Ent sel hetkel teada olevast olid Keres patud hulga hullemad. Selgus, et Keres oli olnud ühenduses Eesti Vabariigi Rahvuskomitee tegelastega, osalenud võlts-dokumentide valmistamisel ning olnud (sõbra)sidemetes «Haukka» ja «Tümmleri» grupi liikmetega, kellest pea kõik hukati või saadeti vangilaagrisse. Teda ennast kuulati paaril korral üle.

Kõik see jõudis mõistagi ka Moskvasse. 1945. aasta alguses saabus sealt Kereste koju keegi kindral (tase!). Toimus neljasilmavestlus. Ilmselt sellest, mis olnud ja mis olnust tuleneb. Tõenäoliselt tehti Keresele pakkumine ehk teiste sõnadega: teda informeeriti langetatud otsusest, mis määraski meie rahvuskangelase elus edasise. Lähemalt võib sellest ja kõigest muust lugeda suurmeistri 100 aasta juubeliks ilmunud koguteosest «Paul Keres».

Suurmeister Kaido Külaots (vasakul esiplaanil) simultaani andmas

Rahvusvaheline suurmeister **Kaido Külaots** rääkis, et tema sündis aasta pärast Keres surma ja isa soovitusel tegi ta noore poisina tutvust malega. Oli loomulik, et Keres looming sai talle teejuhiks. Tema partiide ja kommentaaridega maleraamat oli Külaotsal juba poisikesena peas, Eesti läinud sajandi sportlaseks hääletatud Keres hispaania rünnakuga on

Külaots ka hiljem vastaseid üllatanud ning magusaid punkte teeninud. Nüüd juba 9-kordne Eesti malemeister rääkis ja analüüsis Kerese huvitavamaid partiisid, tuues samal ajal võrdluseks ka konkurentide omi. Küsimusele: "Kes on momendi **tugevaim** maletaja?", vastas Kaido humoorikalt: „Maletreener Ervin Liebert, kes on tulnud Eesti meistriks kirimales ja saanud pea kohale 180 kg kangi ja püstitanud kokku 15 Eesti rekordit!” Selgus, et Külaots kuulub samaaegselt viie erineva riigi maleklubidesse.

Kuu tagasi Kerese 100. sünniaastapäevaks trükitud margi ning vermitud mündi (esimene Eesti päris oma euromünt!) kujundanud **Riho Luuse** astus endiste kodulinlaste ette nii oma tööde näituse kui mündi ja margi sünnilooga.

Heldor Käärats rääkis II maailmasõja ajal 1943 Soome ja sealt Taani emigreerunud Ortvin Sarapuust, kes aastast 1950 elas Uus-Meremaal, tuli aastatel 1952–90 20 korda Uus-Meremaa ja 1957 Austraalia meistriks, mängis 1970–74, 1978–88 ja 1992 10 korda Uus-Meremaa koondises maleolümpial (61,5 p 116-st; +36, =51, –29), võitis 1966 Aucklandis FIDE tsooniturniiri ja osales 1967 Sousse'is tsoonidevahelisel turniiril (21. koht).

Päeva naelaks oli **Kaido Külaotsa** simultaan 6 laual. Vastu astusid sugugi mitte nõrgad maletajad: Evi Leštšenko, Jüri Siigur. Väino Toomingas, Kalju Leemet, Eiki Lehemets ja Tõnu Heinmets. Paraku keegi Külaotsale vastu ei saanud.

Spordiajaloolaste päeva kaunistasid **Henno Sepa** male- ja Kerese-teemaline ning **Heldor Kääratsi** raskejõustikualane näitus.

*Henno Sepp tutvustab näitust
Pärnu Spordiliidu tegevjuhi
Kaiu Kustassonile*

*Kaiu Kustasson annab aktiivse sporditöö
eest tänukirja Helle Artelile*

KÜLALISEKS AUTOSPORTLANE URMO AAVA

Uno Aava

16. veebruaril olid Tallinna spordiajaloolased (29) jälle koos. Tavapäraselt koosolekut sisse juhatades informeeris ESAS TO esimees Rein Järva kohalolijaid seltsis toimunust ja tutvustas seltsi tulevikuplaane.

Üle pika aja oli seltsiõhtu külaliseks tehnikasportlane. Esineja **Urmo Aava** (pildil) alustas oma juttu perekonnast. Kuulsime, et juba tema vanaema-vanaisa olid spordilembelised inimesed. Huvi sportimise vastu kandus edasi. Urmo isa Rain Aava harrastas noorena võimlemist, hiljem autorallit, kusjuures mõlemat Eesti meistrivõistluste tasemel. Urmo peres kasvab praegu kolm last, kuid ta loodab perele juurdekasvu. Väga südamlikult rääkis ta oma naisest ehk laste emast.

Autorallisportdiga alustas Urmo Aava 1993. aastal, mil isa ostis talle vana ralliauto ja ütles: „Tee see korda ja siis sõida“. Auto sai täiesti korda alles kahe-kolme aasta pärast, seejuures isa abiga sai mootor remonditud. Muu pidi Urmo ise tegema, kaasaarvatud pleki- ja keevitustööd.

Urmo Aava on tulnud 4-kordseks Eesti meistriks. Koos Kuldar Sikkuga saadi 2002. aastal EM etapivõit. Seejärel sõlmiti 5-aastane leping Suzuki tehasega. Kaheveolise Suzukiga saavutas ta juunioride JWRC MM-l kaks etapivõitu ja Monte Carlo rallil IV koha. Oli 2006. ja 2007. aastatel kaheveolistel autodel kokkuvõttes MM edetabelis II kohal, ainult paar punkti jäi puudu MM tšempionitiitlist. Viimastel aastatel (2008–2009), sõites WRC klassi autoga, tuli Kreeka rallil 4. ja Soomes 7. kohale.

2010. aastal, kui Eestis algas masuaeg, jättis ekipaaž Aava-Sikk võistlemise, kuna seoses finantsraskustega lõpetasid endised sponsorid toetamise.

Alates 2005. aastast on Urmo Aava treeninud noori autosportlasi, milleks loodi koos Kuldar Sikkuga „Noorte Ralli Team“. Käesoleval ajal on ta treeneriks Poola autosportlastele. Aastast 2008 on OÜ NB Quality Grupp juhataja.

Juba mitmendat aastat on Urmo Aava Euroopa autoralli meistrivõistluste (ERC) ehk „Auto24 Rally Estonia“ peakorraldaja. 2014. aastal nimetati võistlus „ERC autoralli Estonia“ aasta parimaks Euroopas.

Külalise esinemist läbis pidev analüüsiv positiivne toon. Rääkides auto ettevalmistusest, enda treeningutest ja võistlemisest, tõi ta mitmeid võrdlaid näiteid, kuidas oleks võinud sõita ja kuidas ise võistles. Sama tegi ta ka rääkides tänastest noortest autosportlastest, nende psüühilisest ja ka füüsilisest

ettevalmistusest. Spordiajaloolastele oli üllatuseks kuulda tiipptasemel autosportlase nii arukat ja analüüsivat esinemist.

Lõpetuseks näitas külaline kaasaegset autosportlase kiivrit (hind 5000 €) ja muud turvavarustust: tulekindlat pesu ja kindaid. Ka tuli tal vastata kuulajate paljudele küsimusele.

JÄTKUS ÜRITUSTESARI „ABELID 100“

Teenekate suusaõpetajate **Erna Abeli** ja **Herbert Abeli** 100. sünniaastapäevi tähistav ürituste sari „**Abelid 100**“ jätkus vaatamata lumepuudusele ja Tartu Maratoni ärajäämisele.

Laupäeval, 20. veebruaril avati kõigepealt Abelitele pühendatud näitus Tartus Poe ja Küüni tänavate nurgal asuvatel stendidel. Siis liiguti edasi Rüütli tänaval asuvasse spordimuuseumisse, kus oli eksponeeritud näituse „Abelid 100“ rändav variant seitsmel *roll-up* stendil.

Grupp Abelite õpilasi Poe ja Küüni nurgal näituse „Abelid 100“ avamisel

Mõlema spordimuuseumis valminud näituse koostamisele aitasid kaasa mitmed Abelite õpilased, kujundas Seri Disain ning finantseerimisel panid õla alla Tartu linn ja Eesti Kultuurkapital. Tartu linnaruumis oleva näitusega saab tutvuda kuni aprilli alguseni, aga liigutatav variant alustas pärast eksponeerimist muuseumis rändamist mööda Abelite ja suusatamisega seotud paiku üle Eesti. Näituse laenutamine on kõigile tasuta.

Rändava näituse avamisel spordimuuseumis ütlesid saatesõnu Kaarel Zilmer ja Vladimir Šokman (paremalt 1. ja 2.)

Olulise panuse Abelite mälestuse jäädvustamisse andis Eesti Post, ilmutades Abelitele pühendatud tervikasja, mille esitus sellel päeval spordimuuseumis samuti toimus. Kasutusel oli esimese päeva tempel. Tervikasja on kujundanud **Indrek Ilves** (pildil allkirjastamas spordimuuseumile kingitud tervikasja suuren-dust) ning selle trükiarvuks on 1500 eksemplari.

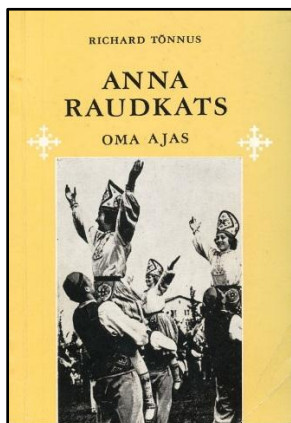

23. veebruaril avati Tartu Laulupeomuseumis Anna Raudkatsi 130. sünniaastapäeva tähistav näitus "Kanname südames Tuljaku tuld. Anna Raudkats – 130". Näitus on valminud Tartu Laulupeomuseumi ja MTÜ Tantsupeomuseum koostöös, näituse koostasid Tallinna Ülikooli tantsukunsti dotsent Angela Arraste ning TÜ soome keele ja kultuuri lektor Juha-Matti Aronen, kujundas Peeter Paasmäe. Spetsiaalselt selle näituse tarbeks on Ene ja Andres Männi (WAX Studio OÜ) loonud Anna Raudkatsi vahakuju.

*Vahast Anna Raudkatsi juures
Angela Arraste ja Aime Pärnakivi*

Võimlemisõpetaja ja rahvatantsu-pedagoogina tuntuks saanud **Anna Raudkats**, sünninimega Johanna Natalie Elisabet Raudkats, sündis 23. veebruaril 1886 Ropka vallas, Tartumaal. Peale gümnaasiumi lõpetamist töötas ta mitmel pool saksa ja prantsuse keele kodu õpetajana. 1911. aastal osales Raudkats Soomes Tampere lähedal naiste võimlemise, mängu ja ujumise kursustel. Sügisel 1912 astus ta Helsingi Ülikooli, kus õpingud võimlemisinstituudis lõppesid 29. mail 1915. Nõnda sai Anna Raudkatsist üks Eesti esimesi kõrgharidusega võimlemisõpetajaid. Ta jõudis olla kooliõpetajana ametis Tartu ja Tallinna koolides, Tallinna Õpetajate Seminaris ja Tallinna Pedagoogiumis. 1944–1957 oli ta Kuressaare keskkoolis algul kehalise kasvatuse ja rahvatantsuõpetajana ning hiljem raamatukoguhoidja. Õpetajatöö kõrval jätkus tal energiat ja ettevõtlikkust

koguda ja avaldada tantsu- ja mängukirjeldusi – ühtekokku 8 raamatut. Ta on seadnud tantsudeks mitmeid rahvaviise: "Tuljaku", "Kaera-Jaani", "Pulgatantsu" ja teisi. Näituse põhirõhk ongi asetatud tema tegevusele rahvatantsualasele tegevusele. Anna Raudkats suri 12. aprillil 1965 ja maeti Aegviitu, kus ta elu lõpuaastatel elas.

Väljapaneku avamisel esitas katkeid Anna reisikirjadest näitleja Aire Pajur ning Anna Raudkatsi kogutud tantse esitas Tallinna Ülikooli rahvatantsukollektiiv "Soveldaja". Näitust on laulupeomuseumis vaadata 30. juunini.

Esitleti ka Richard Tõnnuse raamatut "Anna Raudkats oma ajas". 1991. aastal trükivalgust näinud teose täiendustega värske korduustrükk on välja antud Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi ettevõtmisena.

PALLURID KARAVAJEVID

Rein Järva

Tallinna osakond pidas nõ ülelaanilise seltsiõhtu märtsikuu esimesel päeval. Põhjuseks oli Valeri Maksimovi poolt tehtud kokkulepe perekond Karavajevitega, kellel just sellel päeval oli võimalik tulla külla meie seltsiõhtule.

Anu Valge-Karavajeva oli väga emotsionaalne ja jutukas oma meenutustes. Kundast pärit kunagine Eesti tippvõrkpallur rääkis väga soojalt oma lapsepõlvkodust ja ühtehoidvast perest, kus kasvasid lisaks temale veel kaks õde ja vend. Võrkpall tuli tema ellu Kunda koolis, kus esimeseks treeneriks oli Ivar Andreller. Lemmikmängus edasi arenedes tõid õpingud ta 1974. aastal TSIK-i. Juba koolitüdrukuna võttis treener Ago Kalde ta Tallinna Flora naiskonda ning ta sai esimesed tuleristsed 1976. ja 1977. aastal NSV Liidu meistrivõistluste esiliiga mängudes. 1977. a. NSV Liidu noorsoomängudel oli ta juba Eesti naiskonna üks põhitegijaid. 17 naiskonna seas saadud 5. koht oli hea tulemus. Küllap seal jäi ta silma ka kõrgliiganaiskonna Leningradi Spartaki treeneritele, sest samal aastal asudes õppima Leningradi F. Engelsi nim. Kaubandusinstituudis, võeti ta kohe naiskonna liikmeks. Instituudi esimesel kursusel tuli ta ellu kursusekaaslane Kiievist, pikk noormees Aleksandr. Valgest sai Karavajeva siiski mitte kohe, vaid 1982. aastal. Tudengiaastad 1977–1982 olid tema elu ühed ilusamad. Siia mahtus lisaks fantastilisele tudengielule esimene suurem võit – NSV Liidu karika võit 1978. aastal, mille eest sai meistersportlase nimetuse. Järgnev läks tõusvas joones: veelkord NSV Liidu karika võit (1979), NSV Liidu meistrivõistluste hõbe (1980) ja Euroopa karikavõistluste teine koht (1981). Anu pidas suureks auks mängida kõrvuti ühes naiskonnas tema arvates maailma ühe parima sidemängija Galina Leontjevaga. Endalegi üllatuseks valiti ta kohe esimesel Spartaki aastal NSV Liidu 24 parema mängija sekka.

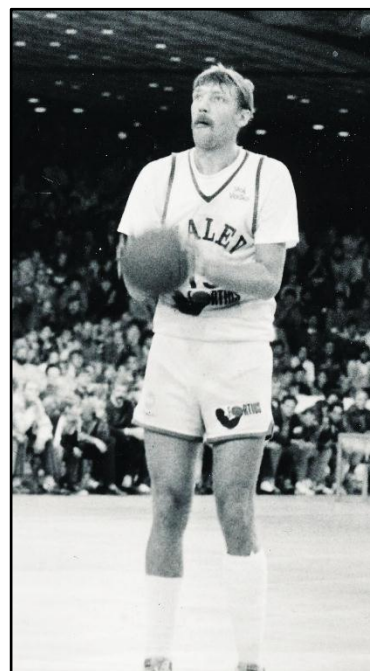
Abielupaar Karavajevid (2010)

Sportlike saavutuste kõrval peab aga siiski suurimaks väärtuseks seda, et leidis oma kõrvale Aleksandri. 1983. aastal sündis neil poeg Anton. Edasine elukäik viis pere Riiga, kuna Aleksandr kutsuti pärast Leningradi Spartaki aastaid Riia VEF-i meeskonda. 1987. aastal sai üheksa aastat elu lähiriikides, tollal liiduvabariikides, otsa.

Pere jõudis Eestisse ning muide Anu kaudu sai Tallinna Kalevi korvpallimeeskond endale pikakasvulise keskmängija Karavajevi. Ise mängis Anu veel neli aastat Kirovi-nim. näidiskalurikolhoosi naiskonnas, tulles kõigil aastail Eesti meistriks. Suurte muutuste hooajal 1991/92 sai järgi proovitud ka välisklubi leib Ungaris, Szolnoki naiskonnas. Pärast seda järgnesid treeneriaastad,

mis on Anu elus mitte vähemtähtsamad. Treenerina viis ta oma naiskonnad Viimsi VK/Cartini ja TPEDI/Cartini kuuel korral Eesti meistriks. Aastail 1993–1999 kandis ta suurimat vastutuskoormat Eesti naiste koondise peatreenerina. Energilist ja teotahtelist Anu Karavajevat kuulates saime kaasa teadmise, et sport on tema ja nende pere elus olnud üks suur rõõmu allikas.

Anu kõrval ta kallid kaasa, endine korvpallur **Aleksandr Karavajev**, paistis pikale mehele (214 cm) omaselt rahulik – flegmaatiline. See pikk mees nägi ilmavalgust hoopiski Venemaal, Doni äärses Rostovis ja juba kohe väikese vägilasena, kellel oli kaalu 4650 gr ja kasvu 62 cm. Lapsena kolis ta perega Kiievisse elama, kust sai ka koolihariduse. Korvpall ei tulnud Aleksandri ellu mitte kohe. Vanem vend viis ta 10-aastaselt maadlustreeningutele, kus muide trennis koos Aleksandr Koltšinskiga, kes hiljem saigi kahekordseks kreeka-rooma maadluse olümpiavõitjaks raskekaalus. Proovis neil aastail ka veidi korvpalli, kuid peeti perspektiivituks. Uuesti maadluse trennis käies, kui kasvu oli juba 196 cm ja vanust 15 aastat, pöörduti kaupluses ootamatult tema poole ettepanekuga tulla korvpallitreenni. Algasid treeningud ja tuli esimene suurem võistlus – Ukraina noorte meistrivõistlused. Siin lõi välja ego. Kuna ta ei saanud parima mängija nimetust, lõpetas korvpalliga ja läks poolteiseks aastaks poksitreenni. Kolmandal katsel jäi siiski korvpalli juurde pidama. See oli juba keskkooli lõpuklassis, mil ta oli oma kasvu tõttu ka NSV Liidu juunioride koondise huviorbiidis. Siis järgnes õppima minek Leningradi ja esmatutvus Anuga instituudi esimesel kursusel. Mängima võeti tollal ülipikka kasvu noormees NSV Liidu ühte tippmeeskonda – Leningradi Spartakisse ja treeneriks sai Neevalinnas ülipopulaarne Vladimir Kondrašin, keda Anu iseloomustas oma meenutustes ülivõrdes. Vladimir Petrovitš oli Aleksandrile, nagu teistelegi meeskonna mängijaile, teise isa eest. Spartakis möödusid Aleksandri sportlikult parimad aastad: ta oli NSVL meistrivõistluste hõbe (1978) ja pronks (1981) ning NSV Liidu karikavõitja (1978). 1983. aastal tuli tõmme teise tugevasse klubisse Riia VEF-i, kus möödusid järgnevad neli aastat. 1987. aastal tuldi perega Tallinnasse ja nüüd on ta juba ligi 30 aastat Tallinna üks pikimaid mehi. Tallinna Kalev koos treener Salumetsaga oli muidugi sellise mehe saamise üle rõõmus, Eestimaad ei ole pika keskmise kasvu juures siiski ülipikkade meestega õnnistatud. Aleksandr (*pildil*), meeskonnas kohe Sassiks saanuna, mängis Kalevis veel kaheksa aastat (1987–1995). Kõige krooniks tuli 1991. aasta NSV Liidu meistritiitel ja 1993. aasta EM-i 6. koht ning kaks Eesti meistrikulda (1992,1993). Sassil on hiljem olnud terviserikkeid, kuid neist on ta jagu saanud ja võimaluste piires käib veel praegugi seniorkorvpalluritega treenimas ja võistlemas.

Mõlemad kaasad on kaubanduse haridusega ja praegu peavad erialale kohaselt üheskoos toitlustusalast perefirmit. Karavajevite pere on vist Eesti spordiajaloos harukordne selle poolest, et erinevate Ameerika sportmängude (on ju võrk- ja korvpall Ameerika mängud) nii tituleeritud esindajaid ühes peres teisi ei tea olevat.

JALGPALLIJUTUD TAMMEKA PEATREENERIGA

2. märtsi seltsipäeval oli vahetult jalgpallihooaja alguse eel Eesti Spordimuuseumis külas JK Tammeka peatreener **Indrek Koser**. Esineja meenutas oma teed jalgpalli juurde ja rääkis suure kirega oma treeneritööst, Tammeka tegemistest kui ka jalgpallist laiemalt. Huvilised said hea ülevaate Tammeka uue hooaja plaanidest. Peatreener rõhutas, et kuigi nad annavad aru, et nad pole tugevamate meeskondade hulgas, siiski nad kaotama ühtegi mängu ei lähe – st püütakse anda endast alati maksimum. Juttu tuli ka Sepa staadioni arengutest ja paljust muust. Kõigil oli võimalik esitada küsimusi ja alati saadi ka asjatundlik vastus.

Kuulajad spordimuuseumi raamatukogus ... ja Indrek Koser nende ees

Kaks päeva hiljem võõrustas Tammeka Annelinna kunstmurul Narva Transi ja alustas Premium Liiga hooaega võitlusliku viigiga. See tõendab, et peatreeneri sõnu toetavad ka teod

ERIVÄLJAPANEK „KELLY“ Siim Randoja

Alates 9. märtsist on spordimuuseumis avatud eriväljapanek „KELLY!“. Kelly Sildaru kirjutas jaanuaris end suurte tähtedega maailma ekstreemspordi ajalukku, kui temast sai 13-aastasena noorim kuldmedali (*medal fotol*) võitja talviste

X-Mängude ajaloos. Kelly tagas võidu naiste vigursuusatamise pargisõidu võistluse esimese katsega, mis hinnati 93 punkti vääriliseks.

Spordimuuseumi eriväljapanekul (vt fotod) on lähemaks uudistamiseks väljas nii Kelly Sildaru X-mängude kuldmedal kui auhinnakitarr, aga ka mitmeid teisi põnevaid esemeid – suuskadest võistlejanimbriteni ja varustusest kuni Kelly esimeste suusasaabasteni.

Eriväljapanek jääb muuseumi püsiekspositsiooni juures avatuks kuni mai lõpuni.

SUUR OLÜMPIANÄITUS

Daimar Lell

11. märtsist saab uut ja huvitavat teada näitusel „Tahtmine oli suur ehk eestimaine olümpiakokteil“.

Olümpia-aastale omaselt ei pääse me seegi kord mööda olümpiateemast. Õnneks pakub see aga alati midagi uut ja huvitavat. Nii ka seekord. Käesoleva aasta suvel toimuvatele Rio de Janeiro olümpiamängudele pühendatud väljapanek toob huvilisteni lugusid teemal Eesti sportlased ja olümpiamängud. Näituse koostaja, spordimuuseumi teadussekretäri Kalle Voolaidi sõnul ei ole tegu tavapärase ülevaatega meie sportlaste olümpiasaavutustest läbi aegade, vaid püütud on leida põnevaid lugusid ja värskeid vaatenurki, mis aitaksid kaasa Eesti spordiajaloo rikastamisele ning annaksid külastajatele rohkesti uut infot. Lugusid ühendab punase niidina arusaam, et olümpial käimised on eestlaste jaoks alati olnud eriline sündmus, mille poole on alati pürgitud, olgu siis halli kivina ees olematu sportlik tase, puuduv sportlik organisatsioon või koguni hävitatud oma riik. Tahtmine on alati olnud suur.

Väljapanekult leiab külastaja hulgaliselt huvitavaid, mõnusate lugudega täiendatud fotomeenutusi. Muuhulgas võib oma silmaga uudistada uskumatuid värvilisi kaadreid 1912. aasta olümpiamängudelt Stockholmis (*pilt ülal*). Esemeid, millest nii mõnigi on esmakordselt vaataja ees, on samuti rohkesti. Näha saab ajaloolisi spordivahendeid ning -varustust, naljakaid ja kohati ootamatuid meeneid, haruldasi dokumente, medaleid, märke ja võistluste pileteid, aga ka näiteks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli lennupiletit (äsjaloodud Estonian Air) sõiduks Barcelona olümpiamängudele aastast 1992.

Vasakpoolsel pildil ESM direktor Daimar Lell ja EOK president Neinar Seli näitust avamas. Parempoolsel pildil tänab Daimar Lell näituse kujundajat Maarja Meerut, mille peale plaksutab ka näituse kuraator Kalle Voolaid

Külastajat ootab näitusel ka hubane puhketsoon, kus saab end rahulikult viia Rio de Janeiro olümpiamängude lainele.

Esindusliku näituse kujundajaks on teater „Vanemuine“ peakunstnik Maarja Meeru, kes on loonud hulgaliselt meeldejäävaid lavakujundusi nii koduteatris kui mujal. Aastal 2010 oli ta ka presidendivastuvõtu kujundaja. Koostöö spordimuuseumiga oli Maarja Meerule esmakordne, tulemus sai aga igati meie sportlaste olümpiatahtmise vääriline.

Näitus „Tahtmine oli suur ehk eestimaine olümpiakokteil“ (vt pildid allpool) jääb spordimuuseumis avatuks 29. maini.

JAAN JAAGOT MEENUTATI MAADELDES

12. märtsil, kui noormaadlejad Luunja kooli võimlas maadlusmatil paremaid selgitasid, käisid eakamad Jaan Jaago austajad tema sünnipaigas Säasekõrva külas Oina talu maadel mälestuskivi ette lilli asetamas, teiste hulgas ka 7-kordse maailmameistri pojapoeg Jaan Jaago (paremalt 4.) ja 2-kordne maailmameister August Englas (paremalt 6.)

PISIKE TÖÖJUUBEL

*Eesti Spordimuuseumi
juhtivteaduril
Enn Mainlal (vasakul)
sai 14. märtsi täis
45. aastaring töötamist
spordimuuseumis,
mille puhul direktor
Daimar Lell teda
kolleegide poolt
õnnitleb*

AJASTATUD KOHTUMINE JUUBELIEELIKUGA

Erlend Teemägi

15. märtsi hommikul teatas Vikerraadio, et Eesti vanim kergejõustiku siserekord – Tõnu Lepiku 8.05 kaugushüppes – saab 46-seks. Õhtul meenutas päevakangelane spordiajaloolastele Tallinna Ülikooli kohvikus rikkaliku fotokogu varal oma sportlaspõlve.

Tolle ajalooliseks saanud väärt võidutulemusega avas Lepik kaugushüppajate ühe auväärseima nimistu – Viini Stadthalles 1971. aasta toimunud Euroopa sisemeistrivõistlused olid teatavasti maailmajao kergejõustikuajaloos esimesed. Kodustele põidlahoidjatele oli see saavutus ootuspärane. Juba neli aastat oli Eesti hooajaetabeleid ehtinud Tõnu Lepiku 8-meetrine kaugushüppetulemus. 1966. aasta sügisel püstitas ta üleliidulistel võistlustel Leninakanis furoorikalt (kolm korda rekordit parandades) Eesti maailmaklassilise tippmargi 8.03. Aasta varem oli noormehe laeks veel 7.45, võidutulemus Tööjõureservide üleliidulistel meistrivõistlustel 1964.

Kuulajaid mõtlemapanevalt alustas Tõnu Lepik tagasivaateid hoopis kümnevõistlusi meenutades: “1965 olin 6993 punktiga maailma juunioride edetabeli juht kümnevõistluses ja Fred Kudu kaasas mu kui tulevikulootuse NSV Liidu – Saksamaa LV esimesele maavõistlusele.” Veel 1966. aasta juuli hakul võistles Tõnu Lepik Riias võidukalt kümnevõistluses. Nädalapäevad hiljem aga kehtestas ta end Kadriorus vaieldamatult kaugushüppajana, alistades pinevas võistluses isikliku tiptulemusega 7.72 rekordimehe Paavo Kivise ja soomlase Reijo Toivoneni.

Ilmselt kümnevõistlustreening korvas samaaegse poolteiseaastase seisaku kaugushüppes. Kümnevõistleja oli varasemas sportlasepõlves teatavasti ka Tõnu Lepiku nimekas võistluspartner, eksmaailmarekordimees Igor Ter-Ovanesjan.

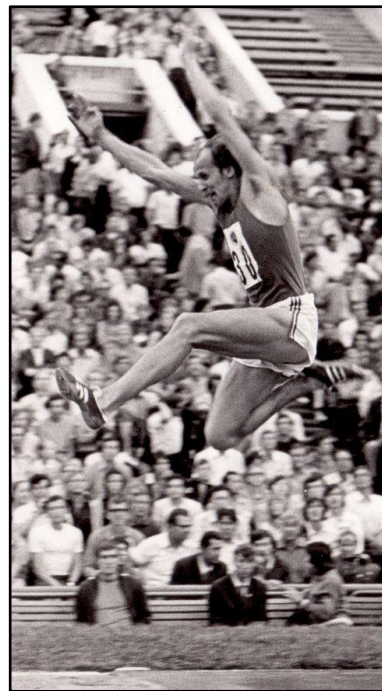
Mitmekülgselt arenenud, kümnevõistluseks küps oli Tõnu tänu Aleksander Tšikini treeningumetoodikale – kogenud treeneri kasvandikel tuli kohase ala leidmiseks proovida võimalikult paljusid kergejõustikualasid.

Kaua püsis Eesti rekorditabelis ületamatuna ka Tõnu Lepiku absoluutne kaugushüpperekord 8.09, mille ta saavutas México olümpiamängude viiendana pärast Bob Beamoni legendaarset vägitegu (8.90!). Meie kohtumisele oli Tõnu kaasa võtnud OM-ile eelnenud edukat Ameerika turneed kajastanud USA ajalehti, kus sõnumite suured pealkirjad ja pildid esitlesid kolme favoriiti – Beamoni, Bostonit, Lepikut. Eesti kaugushüppeässal on põhjust uhkeldada: “Pole vist teist, kelle omavaheline võitude skoor Beamoniga oleks *fifti-fifti* – 2:2.”

Helsingi EM-il 1971 võinuks Lepik tõusta pjedestaalile nagu Ateena EM-il 1969 ja Euroopa sisemängudel 1968. Keegi teine ei küündinud tulemuseni 7.93, mis talle mõõdeti kvalifikatsioonivõistlusel. Vingerpussi mängis taas ilmataat – finaalis tuli Lepikul sooritada kõik hüpped hooti puhuvas vastutuules, mis atleetlikult kogukale eestlasele oli lausa nuhtlus.

Sportlaseteed üldistades leidis Tõnu Lepik, et elu parimas vormis oli ta 1972. aasta olümpiaks valmistudes. Juba hooaja avastardil hüppas siis 8 meetri ligi ning esindas NSV Liitu koondise esinumbrina maavõistlustel Itaalias ja Saksamaal. Läinud nädalaks Käärikule kosuma, väänas ta aga paar päeva enne olümpialasi selgitavaid NSV Liidu meistrivõistlusi kõrgushüppekastis tõukejalga...

Ometi võib Tõnu Lepik (*pildil NL rahvaste spartakiaadil 1975*) nentida, et sportlasekarjääri kokkuvõttes pälvis ta märkimisväärselt kergejõustikujuhtide usaldust – 24 korda kuulus NSV Liidu koondisse ning tulemuslikult esinedes koondist alt ei vedanud. Punkti sportlasekarjäärile pani Lepik kolmekümneselt, kui NSV Liidu meistrivõistlustel ületas veel kord 8 meetrit. 8.04 ja hõbemedal tagasid talle hüvastijätu olümpiamängudega Montrealis.

Sportlaseaastail jätkus tõsisel spordimehel ka enesesundi erialase kõrghariduse omandamiseks ja nii me oleme aastakümnete jooksul näinud teenekat olümpiaatleeti ametites riikliku kergejõustikutreenerina, kehakultuuritüdengite koolitajana ja politsei spordijuhina. 1. mail saab Tõnu Lepik seitsmekümneseks ja juubelile läheb ta vastu Tallinna Kalevis kergejõustiku järelkasvu treenides. Sellest pajatades õhkab ta: “Omal ajal sportisime ja käisime vajalikes laagrites riigi kulul, nüüd aga lendame lõunamaile, Portugali või Hispaaniasse sõltuvalt lastevanemate rahakotist...”

VALGA SPORDIVETERANIDE SELTS SAI 30-AASTASEKS

Valga spordiveteranid tähistasid ühenduse juubelit oma paremate seniorsportlaste auhindade näitusega Valga muuseumis (foto vasakul), aga peapigas Valga kultuurikeskuses pani oma näitused välja spordimuuseum

NEILE, KES SENI POLE MÄRGANUD!

ESAS liikmemaks on 2014. aasta maikuu üldkogu otsusel muutunud. Liikmetel tuleb nüüd aastamaksuna tasuda **8 eurot** (pensionäridel **5 eurot**). Ka otsustati, et **kaotatakse ära liikmemaksu vabastus 80-aastastele ja vanematele**, kellel seega tuleks maksta aastas **5 eurot**. Liikmemaksu vabastus jäeti kehtima auliikmetele, kuid loomulikult pole ka neil keelatud seltsi oma panusega toetada. Seltsi sisseastumismaksuks jäeti endiselt kaks eurot.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. EE951010152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi juhatusele spordimuuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007), kas seltsi esimehele Enn Mainlale (7300754, 56497632, E-mail: enn@spordimuuseum.ee) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (6770829, 59196767).

Täname õige(aegselt) liikmemaksu tasumise eest!

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu
Seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale.
Fotod: Helle Artel, Tairo Lutter, Enn Mainla, Rait Männik
ja Eesti Spordimuuseumi kogu**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr. 77
koostas ja toimetas Enn Mainla**